Gerçeküstü Yaklaşımların Genel Giysi Estetik Normlarına Getirdiği Yeni Açılımlar

Sevda DEMİR PARLAK*

Anahtar Sözcükler: Giysi, Tasarım, Sanat, Moda, Tasarımcı

Giriş

Moda tasarımcıları insan bedenine uygun biçim dilini arayış aşamasında, sanatın yaratıcılığından ve sanat eserlerindeki betimlemelerden yararlanmışlardır. Modanın yenilikçi bir kavram olduğu kanısında olan tasarımcı, yaratıcılığın ön plana çıktığı sanat akımlarındaki anlatım diline başvurmuştur. Örneğin, 1930'lu yıllarda Schiaparelli ve Chanel, fikirlerini uyarlayabilecekleri yeni ve heyecan verici bir tuval bulmuşlar ve Gerçeküstücü sanatı giyime çevirmişlerdir. (Mackrell, 2005, s.135) Sonraki nesil tasarımcılar ise sanat ve moda arasındaki etkileşime yorumlarıyla katkıda bulunmaya devam etmişlerdir.

Amaç

Giyim modasında avant-garde ve gerçeküstücü yaklaşımlar var olan moda anlayışına yenilikçi bir tavır getirmiştir. Moda tarihinde etkili bir sanat hareketi olarak yerini koruyan gerçeküstücülük akımın genel giysi estetik normlarında form ve malzeme açısından sağladığı değişimin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma sırasında, moda ve sanat ilişkisi çerçevesinde giyim modasını yönlendiren sanat akımları ile ilgili; çeşitli makalelere, kitaplara, moda dergilerine ve internet sitelerine başvurulmuştur. Gerçeküstücülük sanat akımından en çok etkilenen Hautue Couture ve tasarımcı markalarının koleksiyonları taranarak, bir veri tabanı oluşturulmuş ve her bir koleksiyonun görsel analizi gerçekleştirilmiştir.

Sonuç Ve Tartışma

Günümüze kadar önemli etkileri süren, tarih boyunca sanat ve moda arasındaki temel alış verişi sağlayan, özellikle Fütürizm, Gerçeküstücülük ve Postmodernist yaklaşımlar, moda tasarımcılarına sanatçı kimliği kazandırmıştır.

Modern süreçte giysi tasarımcıları, giysi ile birlikte zaman, mekân, gelecek veya gerçeküstü kavramlarını birlikte ele alarak, moda ürünlerinin karakteristik tarzını değiştirmişlerdir. Gerçeküstücü yaklaşım doğrultusunda moda tasarımcıları farklı malzemeler kullanarak, yeni yöntemler geliştirmişler ve çalışmalarında belirli konseptleri işlemişlerdir. Richard Martin'e göre, yeni konseptler şu şekilde sıralanabilir: Mecaz ve metamorfoz, vücut ve kısımları, deformasyon, yer değiştirme, ilizyon, doğal ve suni dünyalar. (Martin, 1996, s.11)

Modayı oluşturan her türlü kavram *mecaz* teması

*Öğretim Görevlisi, DEÜ, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarım Bölümü, Moda Giyim Tasarım Anasanat Dalı, e-posta: sevda.demirparlak@deu.edu.tr

için kaynak olmaktadır. Mecaz kavramında özellikle var olan nesnelerle kadın arasındaki ilişki ele alınmıştır. Gerçek veya hayali kadın imgesiyle nesneler arasındaki kurduğu ilişki Gerçeküstücü mecazın temel ilkesidir. Ayrıca farklı objeler giysiyle ilişkilendirerek yeniden yorumlanmış ve tekrar tanımlanmıştır. Örneğin, tencere, tava gibi objelerin küpe veya giyside çeşitli dekoratif unsur olarak kullanılmıştır.



Resim 1: John Galliano, 2004

Vücut ve kısımları temasında Gerçeküstücüler için ana düşünce, vücudun yorumudur. Özellikle kadın bedeni küçük parçalara bölünerek, yerlerinin değiştirilmesiyle oluşturulan kompozisyonlar tipik örneklerdir. Gözler, eller, ayaklar ve dudaklar sıkça işlenen imgeler arasında yer almış ve bazen bir koltuğa dönüşmüş bazen de giysinin bir parçası olarak işlenmiştir.

1980'li yıllarda moda tasarımcıları, geleneksel vücut tanımından sıyrılarak, deformasyon yoluyla soyut bir şekil arayışına girmişlerdir. Özellikle Dali ve Magritte'in çalışmalarındaki sembolik şekiller onlar için önemli bir kaynak olmuştur. Çok farklı malzemelerle gerçekleştirilen çalışmalar beklenilenin ötesinde giysi işlevselliğin yanında estetik kaygıları da beraberinde getirmiştir.



Resim 2: Pierre Cardin, 1986



Resim 3:Vivienne Westwood, 2000



Resim 4: Vivienne Weswoot, Vivie la Cocotte, 1995



Resim 5: Rei Kawakubo / Come des Garçons, Huncbank, 1997

Moda, görsel ve düşünsel açıdan sunduğu imkânlar doğrultusunda yer değiştirme teması için geniş bir perspektife sahiptir. Kültürlere göre statü ve mevkiinin sembolü olan şapkaya, gerçeküstücüler tarafından yeni anlamlar kazandırılmış ve günün modasına göre sıra dışı şapkalar tasarlanmıştır. Schipiarellinin, 'Ayakkabı Şapka'sı tipik örnekler arasında yer almaktadır. (Ewing, Mackrell, 2005, s.117) Diğer taraftan giyim eşyalarının kullanım yerleri değiştirilmiştir. Karl Lagerfield, belde ke-

mer yerine eldivenleri, John Galliano, pantolon şeklinde bir ceketi, Jean –Charles de Castelbajac, eteği gömlek haline getirmişlerdir. Eskiye ait ve bir iç giyim eşyası olan korse, Paul Flato tarafından bilezik olarak tasarlanmış ve görünür bir giyim eşyası olmuştur. Korse ayrıca Lagerfeld tarafından bir şapka, Jean-Paul Gaultier tarafından ise elbise olarak tasarlanmıştır. (Martin,1996, s.108)



Resim 6: Jean Paul Gaultier, Des Robes quis se Derobent, 2001

İlizyon temasında Gerçeküstücü ressam ve tasarımcılar, mucizeler arayarak ve hayalleri gerçek kılarak mükemmelliği sorgulamışlardır. Moda tasarımcıları ilizyon ve göz yanılmaları yöntemini kullanarak mükemmelliği hem gizlemiş, hem de göstermişlerdir. Elsa Schiaparelli ceket tasarımının arkasında göz imgesini andıran ve aslında bir vazo dolusu çiçek olan resim ile bir ilizyon sağlamıştır.



Resim 7: Salvador Dali, Face-Chalice Profiles Pin, 1949

Doğal ve suni dünyalar temasına, fantezi dünyasında macera ve cazibeyi çağrıştırdığı için orman, gizemli yapısı ile mükemmel bir kaynak olmuştur. Ağaç imgesini birçok tasarımcı, kadın vücuduna benzeterek, doğal güzelliğinde dişiliği yansıtan kurgular yapmışlardır. Örneğin, Vivienne Westwood'un 'Ağaç Mont'u ve Cinzia Ruggieri'nin 'Yabani Ot Elbisesi'nde olduğu gibi.

Kelebek ise sembolik bir yaşamı simgelemiştir. Schiaparelli'nin kelebek eldivenleri, ceketin düğmelerinde sembolizmi ifade eden kelebekleri, canlı beden hissi vermektedir.

1930'lu yıllardan günümüze kadar birçok moda tasarımcısı Gerçeküstücü sanat akımından etkilenerek sanatçılarla yaptıkları işbirliği sonucu dönemin modasını şekillendirmişlerdir. Yapılan ortak çalışmalar arasında birçok moda şovu ve moda sergisi yer almış ve bu çalışmalar büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Moda tasarımcıları gerçeküstücü yakla-



Resim 8: Elsa Schiaperelli, 1937



Resim 9: Thierry Mugler, 1997



Resim 10: Elsa Schiaparelli, 1938



Resim 11: Alexander McQueen, 2000

şım doğrultusunda farklı malzemeler kullanarak, yeni yöntemler geliştirmişler ve çalışmalarında belirli konseptleri işlemişlerdir. Günlük gerçekliklerle yenilikçi sanatı birleştiren Gerçeküstücü yaklaşımın en önemli sonucu, geleneksel batı giysi tarzı ve konstrüksiyonuna meydan okuması, giysi estetik normlarını yeniden yaratmasıdır. Moda tarihinde etkili bir sanat hareketi olarak yerini koruyan gerçeküstücülük, günümüze değin güncelliğini kaybetmeden gelebilmiştir.

KAYNAKÇA

EWİNG, Elizabeth, MACKRELL Alice, 2005, *History of 20th Century Fashion*, BT Bastsford, London,

MACKRELL, Alice, 2005, *Art and Fashion The Impact on Fashion and Fashion on Art*, BT Batsford, London,

GÖRSEL KAYNAKÇA

Resim 1: http://www.style.com., 21-04-2006

Resim 2, 7, 9: MARTİN, Richard, 1996, *Fashion and Surrealism*, Rizzoli İnternational Publications Inc., New York, s.97, 204, 171

Resim 3: FUKAİ, Akiko, 2002, *Fashion*, Taschen, İtalya, s. 607

Resim 4, KRELL, Gene, 1997, *Fashion Memoir Vivienne Westwood*, Thames Hudson, İtalya, s. 63

Resim 5, 10: SELİNG, Charlotte, 2000, *Fashion The Century of The Designer 1900–1999*, Könemann, Germany, s. 509, s.478

Resim 6, 11: KOTA, Harold, *Extreme Beauty: the Body Transformed*, 2002, The Metropolitan Museum of Art, New York, s. 82, s.71

Resim 8: BAUDOT, François, 1997, *Fashion Memoir Elsa Schiaparelli*, Thames Hudson, İtalya, s. 31